

ژان بودریار از واقعیت

بیرون افتاد

ژان بودریار در حال انکار واقعیت، از واقعیت بیرون افتاد. هفتاد و هفت سال پس از ورودش به واقعیتی حاد سرانجام موفق شد که آن را پشت سر گذارد.

بگذارید تاریخ هم‌چنان با سرعت از ما بگریزد، ما دیگر به او احتیاجی نداریم. بگذارید یک بار برای همیشه حسابمان را با واقعیت تسویه سازیم و یک بار برای همیشه از چیزی سخن بگوییم که نیست. بگذارید فریبنده تر از پیش باشیم. با نیستی بسان آنچه هست برخورد کنیم و با هستی بسان آنچه نیست. بیایید مزه انکار کردن را بچشیم. انکار همه چیز، حتی خود

بودریار ادعا کرده بود که جنگ خلیج فارس اتفاق نیفتاد، اما مرگ بودریار اتفاق افتاده است نه در زمان و نه در مکان و نه حتی در واقعیت و هم از این روست که ما توانایی درک آن را داریم. آنچه از واقعیت بیرون افتاده است، «همیشه پیش‌تر اتفاق افتاده است.»

مرگ مورد نظر ما امری ارگانیک نیست. این مرگ استعاره از نوعی شکست

پرسی که در آن مطالعه بیش کشیده شد این بود که آیا این اصلاحات به تحول نظام تئوکراتیک می‌انجامد و یا تثبیت و انجماد آن. حال با گذشت حدود هفت سال از این تجربه و برگزاری دو دوره انتخابات شوراها به نظر می‌رسد زمان مناسب برای پاسخ دادن به این پرسش فرا رسیده باشد. مدعای این مقاله این گزاره است که اگر چه در آغاز، هدف دولت خاتمی از تأسیس شوراها غیرمتمرکز کردن قدرت نهادهای اصلی حکومتی بود، اما در عمل ساختار و عملکرد این نهادهای نامتمرکز افزایش انجماد، تمرکز و بوروکراتیزه شدن بیشتر کل حکومت بوده است. واقعیت این است که با فروکش کردن نهضت اصلاحی، شوراها وظیفه اولیه خود را که گسترش دموکراسی محلی بود به کناری گذاشتند و هم اکنون به بازوهای تقریباً غیرسیاسی بوروکراسی قدرتمند دولتی تبدیل شده‌اند. این مقاله تجربه شوراها را از آغاز تشکیل‌شان پیگیری می‌کند و می‌کوشد به پرسش‌های زیر پاسخ دهد. آیا نهادهای انتخابی محلی شیوه تصمیم‌گیری و نحوه توزیع قدرت در سطح محلی را تغییر داده‌اند؟ و اصولاً در چارچوب شکل کنونی حکومت ایران، تمرکززدایی تا چه میزان می‌تواند دموکراسی به همراه آورد؟

نظری نیز نیست. چنین مرگی، یک بار به وقوع نمی پیوندد. مرگی که چند بارگی است. چنین مرگی متعاقب تولدی یا در پی آورنده تولدی دیگر نیست. این مرگ در خویش تکرار می گردد. لحظه ای که کش می آید و تکرار مرگ را به شکل نوعی زندگی وانمایی می سازد. تکرار مرگ وانموده ای از زندگی است. آنچه با مرگ طرف می شود زندگی است؛ اما اگر مرگ همیشه بنا مرگ طرف شود، نوعی تداوم را بر می سازد که این تداوم، خود وانمایی یک زندگی است. یک زندگی وازگون. یک زندگی که سرانجام ندارد. خود سرانجام خویش است. چنین مرگی آن لحظه کش داری است که استعاره را که روال زبان است به بازی می گیرد. آن جایی است که بودریار دیگر حرفی برای گفتن ندارد.

بودریار قبرستانی است که مدفن همه کس و همه چیز است: مدفن مارکس، فوکو، دلوز و ... مدفن تولید، قدرت، جنسیت، میل، امر اجتماعی و امر سیاسی و ... بودریار در نهایت زیرکی بر خویش خم می شود، بودریار با نهایت احترام، ارتباطش را با عالم واقع قطع کرده است. آوردن شاهی از عالم واقع به دادگاه رسیدگی به جرایم او کاری بی نتیجه است. مرگ بودریار مرگی در یک لحظه و مرگی یک باره نیست. این مرگ نزدیکی و مجاورتی همیشگی در حدود ناچیزهای

بودریاری است. مرگ وانمایی یک زندگی است.

مرگ، ادامه خویش است. نه ادامه یک زندگی و به چیزی ختم نمی شود جز مرگی که ظاهر می شود و محو می گردد، محو می گردد و ظاهر می شود، نه در صحنه واقعیت و نه در یک لحظه ی تاریخ بلکه جایی بیرون واقعیت و جایی بیرون تاریخ: آن جای دیگر.

... بودریار پس از نوشتن نظام ابژه ها و کتاب جامعه مصرفی (۱۹۷۰) با کتاب به سوی نقد اقتصاد سیاسی نشانه در سال ۱۹۷۲ کوله بار سفری را بست که در آینه تولید (۱۹۷۳) سر از گذار از پیچ خطرناک مارکس در آورد. کتاب مبادله نمادین و مرگ که در سال ۱۹۷۶ به چاپ رسید در حکم آغاز سفری بود که بودریار را به سوی پیچ خطرناک تری سوق می داد. پیچ هولناک فوکو؛ بودریار در اوج شهرت فوکو، یعنی درست پس از انتشار مراقبت و مجازات (۱۹۷۵) و جلد اول تاریخ جنسیت (۱۹۷۶) با نوشتن فراموش کردن فوکو در سال ۱۹۷۷ چنین پیچ خطرناکی را پشت سر گذاشت.

پیچ سومی در کمین بودریار ننشسته است: پیچ واقعیت. دهه ۱۹۸۰ در کار بودریار نوعی تقلا و رهسپاری برای چنین گذاری است. واقعیت وجود دارد، واقعیت به حادثترین وجه خویش رخ نموده است. همه چیز واقعی تر از

واقعی است. واقعیت نه بر ساخته یک سوژه است و نه چیزی است که برسازنده سوژه باشد. آنچه واقعی‌تر از واقعی است؛ دیگر واقعی نیست بلکه از آن بدتر است. کتاب *وانمایی* که در سال ۱۹۸۱ به چاپ رسید به عنوان مانیفست چنین گذاری قابل طرح است. راهبرد و استراژی چنین گذاری نیز چیزی است که دو سال بعد به چاپ می‌رسد با نام *راهبردهای تقدیری* (۱۹۸۳). هیچ کس نمی‌داند که آیا بودریار موفق به پشت سر گذاشتن چنین پیچی شد؟ و اگر آری کی و کجا واقعیت را پشت سر گذاشت؟

کتاب‌های *وجد ارتباطات* (۱۹۸۷)، حافظه‌های سرد (۱۹۸۷)، *توهم پایان* (۱۹۹۲)، *جنایت محض* (۱۹۹۵)، بیشتر در فضای خلأ نظری‌ای در جریان اند. فضایی که کم‌تر نظریه پردازی می‌کند و بیشتر به پیرامون مسایل مورد بحثش می‌پردازد. بحث پایان تاریخ آن‌گونه که سابقاً بودریار در کتاب در *سایه اکثریت‌های خاموش* آورده بود، جای خود را به تاریخ ادواری در کتاب *توهم پایان* می‌دهد.

سفر به آمریکا، اجرای سخن‌رانی‌ها و مصاحبه‌های تلویزیونی دهه هشتاد زندگی او را در برمی‌گیرد. حاصل سفر به آمریکا کتابی است که در سال ۱۹۸۶ با نام *آمریکا* به بازار آمد. او در آمریکا سعی می‌کند چنین دنیایی را که در آثارش شرح داده است

بازیابد. دنیایی که در آن واقعیت به عقب رانده شده. به همین جهت او گویی با چشمان کاملاً بسته به آمریکا می‌رود و گویی تمام آنچه را که باید ببینید قبلاً در رویا دیده است. اما چیزی که تا حدودی بودریار را از چنین یکنواختی خارج کرد، جنگ خلیج فارس و موضع‌گیری‌های بودریار در رسانه‌ها بود. او در ابتدا پیش‌بینی کرد چنین جنگی هیچ‌گاه اتفاق نخواهد افتاد. پس از آنکه جنگ برخلاف پیش‌بینی بودریار به وقوع پیوست، بودریار همچنان معتقد بود این جنگ اتفاق نیفتاده است.

کتاب *جنگ خلیج اتفاق نیافتاد* در سال ۱۹۹۱ چاپ شد شامل سه مقاله: «جنگ خلیج اتفاق نخواهد افتاد»، «جنگ خلیج: آیا واقعاً اتفاق افتاد؟» و «جنگ خلیج اتفاق نیافتاد».



کتاب *توهم پایان* که در سال ۱۹۹۲ به چاپ رسید گویی از فضای دیگری آمده است. مفهوم پایان که در آثار قبلی بودریار نقش پر رنگی داشت حاصل متصور شدن تاریخ خطی دانسته شد. بودریار از واژگونی تاریخ بر خویش صحبت به میان آورد، مضمونی که در سال ۱۹۷۷ در *فراموش کردن فوکو* تا آن روز گویی مغفول مانده بود.

بودریار در ادامه واری‌های خویش به سه نظم وانموده خویش دوره‌ی جدیدی را افزود: «دوره بی‌شکلی». بر قانون طبیعی ارزش، قانون تجاری (بازاری) ارزش و قانون ساختاری ارزش یک قانون و یک شکل جدید اضافه می‌شود: قانون بی‌قانونی و شکل بی-شکلی. در مرحله اول ارزش ناشی از ارجاع به کاربری طبیعی چیزهاست. در مرحله دوم ارزش ناشی از ارجاع به منطق کالایی و منطقی است که در فضای مصنوعی و باز تولید کارخانه‌ای ساخته می‌شود. مرحله سوم هم که ارجاع به کلیت الگوها و رمزگان است. چیزی که در فضایی حاد و واقعی اتفاق می‌افتد. در مرحله چهارم که بودریار آن را مرحله بی-شکلی می‌نامد، دیگر اصلاً مصداقی وجود ندارد. «ارزش در تمام جهان پرتو می‌اندازد و همه فضا را پر می‌کند؛ بی آنکه به چیزی ارجاع کنند.» شکل پذیری مفرط، خویش را در بی شکلی نمایان می‌سازد. نوعی تکثیر سرطانی و ویروسی که اپیدمی روزگار است.

فلسفه بودریار بی‌هیچ تردیدی در هر زمان یک فلسفه سیاسی و به عبارتی دقیق‌تر

متأثر از و تأثیرگذار بر آن بوده است. چنین نسبت سفت و سختی با سیاست، حتی با اعلان پایان امر سیاسی نیز به پایان نمی‌رسد. زمانی که دیگر بودریار سیاسی نیست؛ از آن بدتر است.

وی در سخنرانی ۱۹۸۹ خود می‌گوید: «درست همان‌گونه که امروز خیلی‌ها، فراجنسی (دوجنسی) هستند، ما نیز ناگهان فراسیاسی شده ایم. یعنی آن موجوداتی به لحاظ سیاسی بی‌تفاوت و فاقد تمایز، یعنی به لحاظ سیاسی خواجه، چرا که بسیاری از ایدئولوژی‌های معاصر را هضم کرده و رد کرده ایم و فقط می‌دانیم که چگونه نقاب بزنیم.»

مشغولیت مصرانه بر حواشی و غفلت تعمدهانه از مرکز و ساختن حفره و خلی در دل هر چیز که وسوسه سقوط را به عنوان مرگی داوطلبانه بشارت می‌دهد. آنجا که تبارها دیگر قابل پیگیری نیست، تبارشناسی رسیدن به پرتگاه آن حفره است و اصرار بر آن و بافشاری بر آن مساوی سقوط در بی‌معنایی و گم‌گشتگی آنچه تا پیش جسته‌ایم و رشته شدن تمام آن حقایق است که بافته‌ایم. بودریار در همان حفره‌ای که ساخته بود در تهی همان قبر دفن گردید اما نشانه‌های زنده بودنش هنوز در چرخش سرسام‌آوری در جهان اندیشه موجودند. نشانه‌های حیاتی بودریار از کار افتاده است؛ اما آیا این دلیلی بر مرگ اوست؟ البته او مرده است.

روزبه گیل‌سیان

سالنامه‌های گفتگو

۱ تا ۱۰



ژوئیه‌شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

قیمت هر مجلد: ۷۰۰۰ تومان

فرم اشتراک

فصلنامه فرهنگی و اجتماعی گفتگو مجله‌ای است که از طریق مقالات، نقد و تفسیر اخبار به بررسی و ارزیابی مسائل اجتماعی و فرهنگی ایران و جهان می‌پردازد.
تک‌فروشی و حق اشتراک مهم‌ترین منابع تامین مخارج این نوع نشریات هستند. در صورتی که روش گفتگو را می‌پسندید و ماندگاری آن را برای فرهنگ و جامعه مفید می‌دانید ما را یاری کنید.

شرایط اشتراک (تمام مبالغ زیر شامل هزینه پست نیز می‌شود):

داخل کشور:

- بهای اشتراک سالانه (۴ شماره) داخل کشور چهار هزار تومان است. برای موسسات و کتابخانه‌ها هشت هزار تومان و برای محصلین و دانشجویان سه هزار و دویست تومان.
- بهای اشتراک دوسالانه (۸ شماره) در داخل کشور هشت هزار تومان است. برای مؤسسات و کتابخانه‌ها شانزده هزار تومان و برای محصلین و دانشجویان شش هزار و چهارصد تومان.
- تک شماره‌های قبلی هر شماره ۱۵۰۰ تومان
- دوره‌های مجلد هر جلد با ۶۰۰۰ تومان

خارج کشور:

- یکساله معادل \$۳۵ آمریکا
 - دوساله معادل \$۶۰ آمریکا
 - کتابخانه‌ها معادل \$۷۰ آمریکا
 - تک شماره‌های قبلی هر شماره ۱۰ \$ آمریکا
 - دوره‌های مجلد شده هر جلد ۴۰ \$ آمریکا
- متقاضیان می‌توانند وجه اشتراک را تقدماً به نماینده مجله بپردازند و رسید دریافت کنند. یا وجه اشتراک را به حساب جاری شماره ۵۶۷۸/۵ بانک ملت شعبه بلوار کشاورز به نام مراد تقفی واریز کنند و اصل برگه را با ذکر نشانی دقیق (با قید کدپستی) به نشانی صندوق پستی مجله ارسال کنند.

نام و نام خانوادگی:

نشانی:

تلفن:

نشانی پست الکترونیکی:

* فهرست شماره‌های موجود در پشت همین صفحه درج شده است. متقاضیان می‌توانند با مشخص نمودن شماره‌های درخواستی‌شان ما را در ارسال آنها هدایت کنند.

ادبیات و تاریخ ... از گذشته تا امروز



چاک کتاب

در مجله

- از تازه‌ترین کتابهای انتشار یافته در داخل و خارج کشور باخبر شوید
- نقدهای صاحب‌نظران را بر کتابهای جدید بخوانید
- با اهل قلم: مؤلفان، مترجمان و پدیدآورندگان کتاب آشنا شوید
- از مسائل نشر ایران اطلاع یابید
- بهترین کتابها را برای مطالعه خود و نزدیکانتان انتخاب کنید
- و دهها مطلب جالب و خواندنی دیگر را نیز بیابید

● صندوق پستی ۷۷۲۵-۷۷۲۵-۱۵۸۷۵
● تلفن: ۲۰-۷۷۳۴۲۵۱۹

نحوه اشتراک: مبلغ اشتراک را به حساب جاری
۱۴۱۵۰ نزد بانک ملت شعبه زهره به نام
مؤسسه جهان کتاب واریز کرده، اصل فیش
بانکی را به همراه برگ اشتراک تکمیل شده،
به نشانی نشریه ارسال فرمایید. ● بهای
اشتراک در داخل کشور: برای اشخاص ۴۰۰۰
تومان و برای مؤسسات ۵۰۰۰ تومان
است. ●

● نام و نام خانوادگی:

● نام مؤسسه:

● تاریخ شروع اشتراک:

● نشانی و شماره تلفن:

برگ اشتراک

مطبوعاتی پارس

خرید و فروش دوره‌های کامل و صحافی شده نشریات ادواری (قدیم - جدید)

برای مثال:

- | | | |
|------------------|----------------------|---------------|
| ۱۳ • هنر و مردم | ۷ • نگین | ۱ • سخن |
| ۱۴ • آینده | ۸ • وحید | ۲ • یغما |
| ۱۵ • تماشا | ۹ • فرهنگ ایران زمین | ۳ • خوشه |
| ۱۶ • علم و زندگی | ۱۰ • راهنمای کتاب | ۴ • پیام نوین |
| ۱۷ • کتاب هفته | ۱۱ • بابا شمل | ۵ • موسیقی |
| ۱۸ • خواندنیها | ۱۲ • بررسیهای تاریخی | ۶ • کلک |

و روزنامه‌های جامعه، انقلاب اسلامی، کیهان، صبح امروز، نوروز و...

در ضمن پانصد دوره کامل نشریات ادواری (قدیم و جدید) صحافی شده، به فروش می‌رسد.

تهران، صندوق پستی ۵۱۹۵ - ۱۴۱۵۵

تلفن دفتر: ۶۴۱۸۵۹۳ - ۶۴۹۹۳۳۸

تلفن منزل: ۸۰۳۶۹۷۱

فاکس: ۸۸۸۷۳۸۶ موبایل: ۰۹۱۲-۳۴۹۲۰۸۰ مسئول: حسین تقوی

E-mail: hosseintaghavi@hotmail.com